

URI FERENC

Egy csúrogi asszony élettörténete

14.

Világosan, élénken kirajzolódott Péter tudatában az új élet-felfogás. Érezte, hogy egy fejezet lezárult az életében. Holnap neki is tennie kell valamit, de nagyon gyorsan kell cselekednie. Egy belső hang egyre csak ezt súgta: „Menj innen, menj, menekülj, míg nem késő!”

Reggel kilenc óra felé visszajött Szenttamásról Annus. Nem tudta elhagyni gyermekeit és az otthonát. Péter egy percig sem akart maradni. Reggelizés után egy zsákba kezdte pakolni holmiját, és elbúcsúzott nagyanyjától, de ő sírva kérte, hogy maradjon. Könyörgött, hogy ne hagyja egyedül, és ne menjen Újvidékre, a legnagyobb veszedelembe. Péter hajthatatlan volt, és elindult a Tisza-parti soron a vásártér felé. Kiért a vasúttomásra, onnan elindult a Római-sáncok felé. Dél felé ért oda. Egész úton csak egyszer találkozott partizánokkal. A kukoricásból üdvözölték, mert gondolták, hogy csakis szerb lehet, mert a magyarok most észak felé menekülnek. Újvidékig csaknem harmincöt kilométert gyalogolt. Délután öt óra felé ért a csatornahídra. Igen rossz, októberi idő volt, nyirkos és ködös. A város kihalt, a német hadsereg már elhagyta, a dunai vasúti hidat a kivonulás előtt felrobbantották.

Péter alig várta, hogy hazaérjen, a Bácska utcai házukba. Azt remélte, hogy apját otthon találja, talán nem ment el katonának. Rájött, hogy ezután nem várhat segítséget senkitől, egyedül kell boldogulnia. Szerencséje volt Péternek, mert apját otthon találta.

A lakásban olyan látvány fogadta, mintha kifosztották volna. Mátyás rábeszélte fiát, hogy a következő napon, hétfőn együtt mennek majd a hajógyárba, és Péter ott munkát vállal. Semmi esetre se maradjon otthon, mert bármikor elkezdődhet a razzia a magyarok ellen!

Péter mint napszámos dolgozott a hajógyárban. Lehetek negyvenen, nagyobb részt magyarok, akik a hajógyárban az állványokon dolgoztak. Fenyőgerendákat, colos deszkákat, ácskapcsokat gyűjtöttek, és vitték a felrobbantott Duna-híd mellett épülő pontonhídra. Amikor megkezdődött a razzia a Darányi-telepen, a partizánok eljutottak a hajógyárhoz is, amely már akkor hadiüzem volt, mert orosz monitorokat javítottak, és katonai közigazgatás irányította. A katonai parancsnok nem engedte meg, hogy a razziázó partizánok egy munkásukat is elvigyék.

Novemberben borzasztóan fújt a kosava ott a Duna-parton, a hajógyári munkásoknak telehordta a szemét-száját homokkal. Péternek egy kellemetlen, gennyező kelés volt a bal lábszárán. A hajógyárban akadt egy elsősegély nyújtó munkás, ő gyógyította a sebet, fertőtlenítette, és bekötözte. Csak december közepén veték le a kötést, amikor a seb már behegedt. Azt mondták, hogy a megfázástól keletkezett.

Péter negyvenégy karácsonyán meglátogatta nagyanyját Csúrogon. A hajógyár politikai biztosa pecsétes igazolást adott, hogy az úton semmilyen bántódás ne érje. Ekkor még nem jártak a vonatok. Péternek gyalog kellett megtenni ezt a nagy utat. Amikor karácsony napján találkozott nagyanyjával, az magához ölelte, és sokáig nem tudta elengedni. Hogy ez meddig tartott, nem emlékszik – egy percig vagy tízig. Együtt sírtak. Anna egyre csak azt hajtogatta: „Nincs többé Lajoskám, nincs többé Pistám! Nem tudom, hol van Mariskám! Édes gyermekem, jó, hogy te akkor éjjel nem voltál itt... téged is elvittek volna! Azt hittem, hogy a szívem szakad meg, elveszett mind a három gyermekem...”

Azután Anna részletesen elmesélte unokájának, hogy mi történt, miután ő elhagyta a falut. Akkor éjjel nagy robbanással röptették a levegőbe a gyöngyszigeti hidat. Vasárnap reggel megkondultak a szerb templom harangjai, az addig elbujdosott szer-

bek tértek vissza a faluba erre a jelre. A partizánok is bevonultak a faluba, és a központban, a községháza előtt nagy népünnepélyt rendeztek. Egészen a Tisza-partig hallatszott a zene, az énekszó és az éktelen lövöldözés. Még aznap, éjjel előtt megkezdődött a magyarokon való bosszúállás. Elsősorban a férfi lakosságot bántalmazták, válogatás nélkül. Legtöbbször már az otthonukban agyonlőtték, de több esetben agyonverték őket. Némelyeket beteltek a községházára, és kínozták őket, körműket leszaggatták, vagy puskatussal verték össze a lábukat. Azután levetkőztették és a trágyadomb elé állították a megkínzott embereket. Ott lőtték le őket, majd a vásártér melletti sintérgödörbe szállították a hullákat.

Azokat a szegény magyarokat végezték ki, akik ártatlannak érezték magukat, és otthon maradtak, nem menekültek el, mert nem is volt mivel. Pedig csak az volt a vétküld, hogy magyarok voltak.

Azokat a csúrogi hadköteles fiatalokat, akik Kishegyesig jutottak, pár nap múlva visszahozták a „csúrogi partizánok” – inkább bosszúállók – a faluba. Anna is kint állt az utcán, amikor legalább tíz szekér, rajta a magyar hadköteles fiatalokkal, partizán kísérettel megérkezett. Közük volt Lajos fia is, még intett is neki a kocsirol. A kivégzést a községháza nagyudvarában hajtották végre, a sötétedés beállta előtt. A fegyverek ropogása a falu végére is elhallatszott, és Anna abból tudta, hogy Lajosával végeznek. Idegességében az egyik faltól a másikig rohangált, végül sírógörcs kerítette hatalmába, és összeroskadt fájdalomában.

Pista, az idősebbik fia, családós ember volt. Hároméves kislánya (Bózsike) meg tíz hónapos kislánya várta haza. Pista azokban a veszes napokban Újvidéken tartózkodott Mátyás sógoránál, mint besorozott magyar katona. Pista nem akart a városban maradni, haza akart menni a családjához. A következő napon az egyik barátjával el is indult. A falu határában elfogták őket, és a községháza udvarán a bikaistálló előtti trágyadombon gépfegyverrel lőtték őket. A kivégzésekben partizán nők is részt vettek.

Péter és a nagyanyja ott ült a nagyszobában. Megint karácsony estéje volt. Kint már besötétedett, a Tisza-parti soron senki sem járt. Félték az emberek. Akkor minden magyar ház, magyar család gyászolt valakit. Kegyetlen idők voltak, mert halottaikat el sem tudták temetni, elkaparták őket, mint a kutyákat, megalázták őket emberi mivoltukban is.

Ott ült a nagyanyja és az unokája, és halkan beszélgetett a pisálkoló lámpafénynél, kintről pedig halkan felsírt az északi szél.

– Hallod? Pistám eperfái... Mintha csak őt hallanám – szólott Anna, majd folytatta – Holnap, ha visszamész a városba, újra egyedül maradok. Hol vagy Lajoskám, Pistám, Mariskám, hol vagytok drága gyermekeim? – kesergett Anna. A szobában most nem terítettek szalmát a földre, mint valamikor, nem állt most karácsonyfa az asztalon, sem aszalt szilva, alma, dió. Most nem jöttek a szerb szomszédok karácsonyt köszönteni. Talán jobb is! Most minden csendes volt, csak a szél rázta meg néha az ablak zsalugátereit. Behallatszott a ház előtti kútágas nyikorgása. Péter, mivel egész nap gyalogolt Újvidékről, fáradt volt, és hamarosan ledől a kemence melletti priccse, amelyet még a megboldogult Lajos készített, és hamar elaludt, csak úgy ruhástul. Anna akkor éjjel le sem feküdt. Reggel, amikor Péter fölébredt, ott találta az aszatra borulva. A lámpából kifogyott a petróleum, a bél is kiégett. Korán ebédeltek, mert Péter már délben visszament Újvidékre. Ott haladt el a Gödrök mellett a nádaljai út irányában, és nem is sejtette, hogy alig pár száz méterre ásták meg a szerencsétlen, ártatlanul meggyilkolt magyarok tömegsírját. Közük volt Pista és Lajos, a két nagybátyja, Bellai sógor János fiával, Nagy Bögre Mihály a fiával és sokan mások.

Folytatjuk